

Mivel a szemlerovatunkban ismertetett folyóiratok jobbára egyetlen magyarországi és határon túli magyar könyvtárban sem található meg, szeretnénk lapunk olvasói számára a jövőben lehetővé tenni, hogy —akár visszamenőleg is— elolvashassák azon cikkeket, melyek lapszemlénkből érdeklődésüket felkeltették. Kérjük, ilyen irányú igényüket írásban jelezzék Társaságunk levelezési címén.

Ars Organi 47 (1999) szeptember

A negyedévi folyóirat őszi számát Günter Seggermann tanulmánya vezeti be, melyben a szerző a több mint ötszáz esztendeje folyamatos *hamburgi orgonaépítői hagyomány XX. századi történetét*, a század legnevesebb orgonakészítőinek munkásságát tekinti át.

Thomas Lipski Roland Eberleinnek a lap tavalyi számában megjelent, az *orgonadiszpozíciók elemzésének módszereit* vizsgáló írásához fűz észrevételeket. Ennek során Lipski számos példán mutatja be, hogy az efféle elemzések csak az orgonaépítés-történet részleteit (menzúrák, billentyűzet-terjedelem, regionális sajtóságok stb.) is figyelembe véve kerülhetik el a hamis értékelést.

A „Műemlékvédelem” rovatban ismét Martin Balz fejt ki nézeteit a *II. világháború utáni korszak egyes hangszereinek megóvásáról* — ezúttal egy 1959-ben készült Schuke-orgona tervezett módosítását bírálva.

Johannes Rohlf orgonaépítő a kúpláda iránt napjainkban megélt érdeklődés kapcsán írja le részletesen a *regiszterrekeszes szelláda* működését, alkalmazásának történeti okait, előnyeit és hátrányait. Összefoglalva megállapítja, hogy a kúpláda —néhány előnye ellenére— technikai és zenei szempontból a hangrekeszes szelláda mellett másodrangú; összetett szerkezete a csúszkaládaénál több meghibásodást okozhat, javítása annál összehasonlíthatatlanul költségesebb. A játékos számára —a pontosan nem meghatározható szelepnitítás következtében— nem teszi lehetővé az egzakt hangindítást, a regiszterrekeszben keletkező rezonancia pedig kellemetlen hangreszketést okozhat. Ezekén túl a regiszterrekeszes szelláda —szerkezetének nagyobb helyigénye miatt— mindig terjedelmesebb is, mint a hasonló regiszterszámú csúszkaláda.

A lapban ezúttal is két új orgona ismertetése található. Az egyiket (Bad Harzburg, III+P/39) Wilhelm Sauer op. 891-es, 1909-ben épült korábbi orgonája 14 regiszterének felhasználásával Christian Scheffler odera-frankfurti orgonaépítő készítette. Az új hangszernek nemcsak játszóasztala készült Sauer stílusában, hanem diszpozícióját is ennek figyelembe vételével állították össze — sőt, sípjait újonnan készült pneumatikus szerkezet szolgáltatta meg.

Rudolf Janke a bückeburgi evangélikus templom új orgonáját (III+P/47) mutatja be. A templomban 1615–17 között Esaias Compenius, a kor egyik legnevesebb mestere állított fel orgonát. Ennek szekrényét 1965-ben rekonstruálták,

s az akkor felállított, de most üzemen kívül helyezett neobarokk orgona részének felhasználásával készült el az új mechanikus hangszer. Stílusát alapvetően a Hannover környéki későbarokk orgonaépítészet valamint Gottfried Silbermann gyakorlata határozta meg.

A „Dokumentumok” rovatban Uwe Czubatynski ezúttal egy XIV. század közepén készült köriratot közöl, melyben Hameln város tanácsa a környező városok vezetését óva inti egy bizonyos Heinrich von Goslar nevezetű orgonaépítő alkalmazásától, aki Hamelnben egy használhatatlan orgonát épített, s most késlekedik azt megjavítani.

Markus T. Funck főként az Urania folyóirat 1874-es számaiból ad válogatást, melyekből a *horganyispok készítéséről, használhatóságáról* folyó korabeli vita részleteit ismerhetjük meg.

Markus Rathey egy hamburgi zenetanár és zeneszerző, Friederich Delver két, a XIX. század elején megjelent románcának szövegét adja közre. A *szatirikus költeményekből* („Az orgonista és a fújtató”, „Az orgonista és a lányka”) képet kaphatunk a korabeli orgonazene alacsony színvonaláról, az orgonisták elégtelen képzéséről és az egyházak ez irányú igénytelenségéről.

Friedrich W. Riedel zenetörténész, a lap főszerkesztője — úgy is mint *Rheinland-Pfalz* tartomány állami orgonás műemlékvédelmi felügyelője — a *szövetségi állam műemlékorgonái védelmének történetét* ismerteti, különös tekintettel az elmúlt két évtizedre. Ez idő alatt 129 régi hangszert restauráltak vagy konzerváltak, melyek legfontosabb adatait a cikkhez csatlakozó terjedelmes listából ismerhetjük meg.

Hans-Joachim Woothke a *Német Orgonaszakértők Egyesületének 1999. márciusi belgiumi tanulmányútjáról* számol be. A találkozó fő témája a belgiumi német kisebbség — jelenleg mintegy 68 ezer fő — három évszázados orgonaépítészetének története valamint az ottani orgonakészítés és műemlékvédelem mai helyzete volt. A résztvevők többek között megtekintették a lüttichi (Liège) Szent Jakab-templom új orgonáját (III+P/35 [34]), melyet egy a XVI–XVII. század fordulóján épült pompázatos reneszánsz orgonaházba a Schumacher-üzem (Baehn) állított fel. A hangszer egy neves korabeli orgonaépítő, Niehoff stílusában készült — természetesen középhangú temperatúrával. A Német Orgonaszakértők Egyesülete és a Német Orgonaépítők Szövetsége következő együttes tanácskozását 2000. június 13–16-ig Brémában tartja, melyen a játszóasztalok kialakításának problémáiról lesz szó.

Michael G. Kaufmann a fent említett két német orgonás szervezet közös kezdeményezéséről tudósít: az 1998-as, „Ecclesia” nevű templomberendezési ulmi szakvásáron a két szövetség együtt mutatkozott be, hogy minél szélesebb körben felhívhassák a figyelmet az orgonára mint istentiszteleti hangszerre, mint a keresztény identitású európai lelkiség egyik kifejezőjére — s a mai német orgonaépítészet magas színvonalára. A beszámoló szerint a kiadott leporellót a vásár közönsége nagy érdeklődéssel fogadta.

A 2000. év rendezőnaptárának fő eseménye a GdO találkozója, „Tagung”-ja július 30. és augusztus 5. között a Silbermann-orgonáiról híres szászországi

Freibergben. A mellékfoglalkozású orgonisták —immár 24. alkalommal megrendezendő— továbbképzését ezidén április 25. és 29. között Hamburgban tartják; az előadói szeminárium témái: Samuel Scheidt dalvariációi a *Tabulatura nova*-ból valamint Bach egyes művei (BWV 538, 545, 599–644).

Enyedi Pál

Musique Sacrée — L'organiste 1999, No 244

A francia folyóirat idén lépett 125. évfolyamába. Ez alkalomból röviden ismeretjük legújabb számának tartalmát.

Ez a szerény formátumú egyházzenei lap —melyet inkább füzetnek nevezhetnénk— 12 oldalnyi szöveggel (cikkek, hírek, hirdetések) és kétszer ennyi kottamelléklettel jelenik meg. Tartalmát tekintve tulajdonképpen testvérlapunknak tekinthetjük, bár írásai inkább ismeretterjesztő, mintsem tudományos jellegűek, s főként egyházzeneszek —orgonista-kántorok, énekesek és kórustagok— számára készülnek.

A főszerkesztő Armand Ory abbé vezércikke arról elmélkedik, hogy az egyházzeneszek az ezredvégén mintha kedvüket veszítették volna a jó egyházzeneért való küzdelemben. A cikk tanúsága szerint ezzel még az újságot is megvádolják egyes olvasói. Ory atya szavaiból kitűnik, hogy a francia egyházzene a magyarországihoz hasonló problémákkal küzd. Hasonlóan zavaros elképzelések sokasága él arról, hogy mi is a liturgikus zene feladata, szerepe, és hogy milyenek kell lennie a jó egyházi zenének.

Valószínű ezek a kérdések inspirálták a következő hosszabb cikket, melyben Jean-Pierre Longeat abbé a *szentmise liturgiájával* foglalkozik. A II. vatikáni zsinat óta eltelt időben történt változásokat elemzi tárgyilagosan. A liturgikus cselekmény részleteit a zsinat után nem dolgozták ki a szükséges mértékben, ezért honosodhatott meg sokféle és szerencsétlen szokás, melyeket —a veszélyekre figyelmeztetve— a szerző részletesen végigtárgyal. A vallomása szerint konzervatívizmustól mentes, de a tradíciókat ismerő Longeat a mise elejétől kezdve —amely szerinte ma sok esetben inkább hasonlít egy hivatalos értekezlet megnyitására, mintsem egy szakrális cselekmény kezdetére— végig elemzi a liturgia fontos részeit. Foglalkozik például a kezdőének szerepével, azzal, hogy hova és mikor álljon a pap és az asszisztencia, kiemeli az énekelt liturgia fontosságát, stb. Az éneklést még az olvasmányok esetében is szorgalmazza, és ígéretet tesz, hogy ehhez a következő számban dallamokat közöl! Ezzel kapcsolatos elvei helyesnek tűnnek, azonban a jelenlegi szám zenei mellékletét tekintve (ld. később) némi fenntartással kevert kíváncsisággal kell várnunk az erre vonatkozó zenei anyagot.

A következő kis tanulmány a *modalitásról* szól. Alapos, korrekt, mégis könnyen érthető összefoglalása ez olyan zeneelméleti témáknak, mint például a tonalitás vagy a modális harmóniák. A szerző Pierre Doury.